

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОНАННЯМ СУДОВИХ РІШЕНЬ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ

Руденко Олена Анатоліївна

к.ю.н., викладач юридичних дисциплін

Года Валентин Русланович

здобувач вищої освіти юридичного відділення

Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола

м. Тернопіль, Україна

Вступ. Загальновідомим є те, що в Україні існує проблема невиконання судових рішень, в тому числі і у цивільних справах. Зазначене зумовлює необхідність створення дієвої системи контролю за діяльністю органів та осіб, на яких покладено функцію здійснення примусового виконання рішень органів судової влади. Важливу роль у цій системі відіграють суди, оскільки відповідно до ч. 3 ст. 129-1 Конституції України саме вони здійснюють контроль за виконанням судового рішення [1].

З метою забезпечення реалізації вказаних конституційних положень у ч.ч. 1-2 ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. № 1404-VIII [2] та розділі VII ЦПК України [3] врегульовано питання здійснення судами контрольних повноважень у цивільному судочинстві. Слід сказати, що з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України щодо вдосконалення порядку розгляду судових справ» від 15.01.2020 р. № 460-IX [4] удосконалено порядок здійснення судового контролю за виконанням судових рішень у цивільних справах. Так, передбачено необхідність повідомлення про розгляд скарги іншу сторону виконавчого провадження, а не лише заявника, виключено можливість участі у справі державного виконавця, іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця через представника, скорочено

строк повідомлення органом державної виконавчої служби, приватним виконавцем заявника і суд про виконання ухвали, постановленої за результатами розгляду скарги, до десяти днів.

Разом із тим, положення цивільного процесуального закону, що регулюють контрольні повноваження суду у виконавчому провадженні не є досконалими, що зумовлює потребу у їх науковому аналізові. У зв'язку з цим, метою роботи є дослідження процесуальних особливостей здійснення судового контролю за виконанням судових рішень у цивільних справах, виявлення основних проблем у правовому регулюванні досліджуваного питання та вироблення рекомендацій щодо їх вирішення.

Матеріали і методи. Окремі аспекти здійснення судами контрольних повноважень при примусовому виконанні судових рішень досліджувалися у роботах А.М. Авторгова, Ю.В. Білоусова, С.С. Бичкової, С.В. Васильєва, О.Б. Верба-Сидор, І.В. Жукевича, П.П. Заворотька, І.М. Зайцева, Р.В. Ігоніна, О.В. Ісаєнкової, В.С. Каменкова, В.В. Комарова, Р.М. Мінченко, В.М. Притуляка, Л.Г. Талан, В.І. Тертишнікова, О.З. Хотинської, Д.П. Фіолєвського, С.Я. Фурси, М.Й. Штефана, С.В. Щербак, В.В. Яркова та ін.

При підготовці роботи використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема універсальний діалектичний, спеціально-юридичний логіко-правовий метод і метод системного аналізу та інші методи наукового пізнання у їх взаємозв'язку та взаємозалежності.

Результати і обговорення. Відповідно до ст. 447 ЦПК України сторони виконавчого провадження мають право звернутися до суду із скаргою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до цього Кодексу, порушено їхні права чи свободи. Окрім цього, ч. 1 ст. 287 КАС України передбачено, що учасники виконавчого провадження (крім державного виконавця, приватного виконавця) та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій, мають право звернутися до адміністративного суду із позовною

заявою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця порушено їхні права, свободи чи інтереси, а також якщо законом не встановлено інший порядок судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності таких осіб [5].

Як видно, рішення, дії чи бездіяльність державного чи приватного виконавця при примусовому виконанні судових рішень у цивільних справах можуть оскаржуватися як у цивільному, так і в адміністративному судочинстві. При цьому критерієм розмежування судових юрисдикцій є статус особи, яка звертається до суду за захистом своїх прав, у виконавчому провадженні. Так, якщо це сторони виконавчого провадження, якими є стягувач і боржник (ч. 1 ст. 15 Закону України «Про виконавче провадження»), то до суду подається скарга, що розглядається за правилами цивільного судочинства; якщо ж це інші учасники виконавчого провадження, тобто прокурор, експерт, спеціаліст, перекладач, суб'єкт оціночної діяльності - суб'єкт господарювання (ч. 1 ст. 14 Закону України «Про виконавче провадження»), або особи, які залучаються до проведення виконавчих дій, до яких належать поняті, працівники поліції, представники органів опіки і піклування, тощо (ч. 2 ст. 14 Закону України «Про виконавче провадження»), то оскарження рішень, дій чи бездіяльності державного виконавця, іншої посадової особи органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця здійснюється шляхом подання позову до адміністративного суду.

У літературі висловлено думку про те, що таке розмежування судових юрисдикцій «... нагадує намагання великої родини поділити спадщину», а тому запропоновано віднести розгляд справ цієї категорії до адміністративної юрисдикції [6, с. 9]. Слід сказати, що деякі науковці дотримуються іншої думки та вважають, що існуючий в Україні порядок оскарження рішень органів державної виконавчої служби є цілком виправданим, оскільки адміністративним судам складніше розібратися з усіма деталями справи, ніж судам відповідної юрисдикції [7, с. 132].

За загальним правилом оскарження рішень, дій чи бездіяльності державного виконавця за своїм змістом є публічно-правовим спором, що розглядається у порядку адміністративного судочинства. Разом із тим, згідно із ст. 1 Закону України «Про виконавче провадження» виконавче провадження є завершальною стадією судового провадження, а тому, як видається, законодавцем цілком правильно віднесено розгляд справ за скаргами сторін виконавчого провадження (у судовому провадженні - сторін у справі) до цивільної юрисдикції.

Окрім цього, законодавцем передбачено спеціальні правила визначення підсудності справ за скаргами на рішення, дії чи бездіяльність органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень у цивільних справах. Так, згідно з ч. 1 ст. 448 ЦПК України скарга подається до суду, який розглянув справу як суд першої інстанції. Слід сказати, що існує деяка неузгодженість між вказаним правилом визначення підсудності та положеннями ч. 1 ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження», яка визначає, що скарги на дії виконавців підсудні суду, який видав виконавчий документ.

На перший погляд може здатися, що колізії не існує, оскільки згідно з ч. 1 ст. 431 ЦПК України виконавчий лист видається судом, який розглядав справу як суд першої інстанції. Разом із тим, нині ще не почав функціонувати Єдиний державний реєстр виконавчих документів, а тому відповідно до п. 17.1 розділу XII ЦПК України виконавчі листи видаються судом, який ухвалив відповідне рішення. Це означає, що апеляційні суди уповноважені видавати виконавчі листи за постановами, прийнятими ними у випадку скасування рішення суду першої інстанції та ухвалення нового рішення. У такому разі суд, який розглядав справу як суд першої інстанції, та суд, який видав виконавчий документ, не співпадатимуть.

Для усунення зазначених розбіжностей, думається, слід внести зміни у ч. 1 ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження», у якій вказати, що скарга подається до суду, який розглядав справу як суд першої інстанції. Саме до цього суду, видається, має здійснюватися судове оскарження рішень, дій чи

бездіяльності виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби, оскільки це забезпечуватиме реалізацію принципу інстанційності при побудові системи судоустрою в Україні.

Ще однією особливістю здійснення судом контрольних повноважень за виконанням судових рішень у цивільних справах є скорочений строк розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця. Так, згідно з ч. 1 ст. 450 ЦПК України скарга розглядається у десятиденний строк у судовому засіданні. Окрім цього, за подання до суду скарги у порядку здійснення судового контролю за виконавчим провадженням судовий збір відповідно до Закону України «Про судовий збір» від 08.07.2011 р. № 3674- VI не сплачується [8].

Зауваження викликає постановлення судом за результатами розгляду скарги на дії, рішення або бездіяльність виконавця не рішення, а ухвали, якою, згідно правил ЦПК, справа не вирішується по суті. При цьому вимоги щодо неправомірних дій виконавців чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби не є безспірними та підлягають доказуванню на загальних підставах.

Окремо слід зупинитися на тому, що чинним цивільним процесуальним законодавством не передбачено спеціальних вимог, яким повинна відповідати скарга, що подається до суду, але на законодавчому рівні визначено вимоги до скарги, що подається до органу державної виконавчої служби. Разом із тим, зі змісту ст.ст. 182-183 ЦПК України випливає, що скаргу на рішення, дії чи бездіяльність виконавців законодавцем віднесено до заяв з процесуальних питань, а тому така скарга повинна відповідати вимогам ч. 1 ст. 183 ЦПК України. Видається, у ЦПК України слід передбачити положення про те, що скарга повинна містити відомості, зазначені у ч. 4 ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження», зокрема, зміст оскаржуваних рішень, дій чи бездіяльності державного виконавця або іншої посадової особи державної виконавчої служби або приватного виконавця та норму закону, яку порушено, а

також обставини, якими заявник обґрунтовує свої вимоги. До того ж відповідно до абз. 2 ч. 2 ст. 183 ЦПК України до заяви, скарги, клопотання чи заперечення, які подаються на стадії виконання судового рішення, в тому числі в процесі здійснення судового контролю за виконанням судових рішень, додаються докази їх надіслання (надання) іншим учасникам справи (провадження).

Висновки. Отже, можна виділити такі процесуальні особливості здійснення судового контролю за виконанням судових рішень у цивільних справах: 1) скорочений строк розгляду справ зазначеної категорії – 10 днів; 2) постановлення за результатами розгляду скарги ухвали, а не ухвалення рішення; 3) обмежений склад учасників виконавчого провадження, управнених на звернення до суду із скаргою у порядку цивільного судочинства – сторони виконавчого провадження та їх представники; 4) особливий порядок розмежування цивільної та адміністративної юрисдикцій щодо здійснення судового контролю за виконанням судових рішень у цивільних справах; 5) спеціальні правила визначення підсудності справ за скаргами на рішення, дії чи бездіяльності виконавців.

Окрім цього, з метою удосконалення правового регулювання контрольних повноважень суду при примусовому виконанні судових рішень у цивільних справах доцільно внести до ЦПК України зміни і доповнення, у яких передбачити додаткові вимоги до скарги, що подається у порядку судового контролю за виконанням судових рішень у цивільних справах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення: 11.01.2021)
2. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#n699> (дата звернення: 11.01.2021)

3. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 11.01.2021)

4. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 48. Ст. 436.

5. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 11.01.2021)

6. Бевзенко В.М. Особливості оскарження адміністративних актів державної виконавчої служби. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2011. № 2(4). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n2/11bvmdvs.pdf>.

7. Свида О.Г. Адміністративні суди в Україні: становлення та перспективи розвитку : монографія. Одеса: Фенікс, 2011. 207 с.

8. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 № 3674-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text> (дата звернення: 11.01.2021)